

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

**МАТЕРІАЛИ V ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ,
АСПРАНТІВ, ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 20-21 квітня 2017 року)

**Суми
2017**

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ – ЗАХИСНА ФУНКЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Лаврик Д., студ. гр. СР-51

Соціальна політика – це система управлінських, регулятивних, організаційних, саморегулятивних заходів і дій спрямованих на забезпечення оптимального функціонування і розвитку суспільного життя, зокрема, соціальних відносин, умов для їх самовідтворення та самодостатності, всебічної самореалізації соціального потенціалу особистості, її сутнісних сил, соціальної безпеки людини та її соціального захисту. Орієнтація соціальної політики держави конкретизується за двома лініями: спрямованість на основні соціальні об'єкти, які вимагають соціального захисту, соціальної допомоги і підтримки; та облік і ефективна реалізація основних напрямків (видів) соціальної роботи: соціальна підтримка, соціальне обслуговування, соціальна допомога, соціальна профілактика, соціальна реабілітація.

Актуальність впровадження європейських стандартів соціальної політики в усі сфери суспільного життя окреслює перед Україною низьку завдань, пов'язаних з формуванням принципово нових підходів в соціальній сфері. Необхідними умовами розв'язання проблем соціального розвитку є послідовне здійснення стратегії економічного зростання та реалізація адекватної державної соціальної політики. В умовах сучасної економіки Україна спроможна захищати своє населення лише на рівні мінімальних соціальних стандартів та нормативів, що зумовлено головним чином обмеженістю державного бюджету. Тому при опрацюванні стратегії соціальної політики першочерговим стає вдосконалення механізмів поповнення бюджету та його ефективне поєднання з формуванням і активізацією самозахисних спроможностей населення [1].

Вивченням механізмів соціальної політики як на державному, так і на регіональному рівнях займаються такі вітчизняні науковці, як А.І. Амоша, В.М. Бабаєв, І.Ю. Беганська, Н.П. Борецька, С.Й. Вовканич, В.М. Ішков, К.В. Зайцева, М.А. Козоріз, Х.Р. Копистянська, Л.Б. Костровець, Ю.М. Краснов, О.С. Кузьмін, В.М. Лобас, В.П. Мікловда, О.Ф. Новікова, С.М. Писаренко, М.І. Пітюлич, У.Я. Садова, М.М. Шутов, А.А. Халецька та інші. Досліджуючи праці сучасних науковців констатуємо, що як немає загальноприйнятого визначення, що таке державна політика, так не існує загальноновживаного визначення соціальної політики. В різних країнах це поняття визначають по-різному. В Американській енциклопедії соціальної роботи Е. Баумхайер та А. Шорр визначили соціальну політику як напрям дій щодо соціальних явищ з метою управління

взаємовідносинами і розподілом соціальних ресурсів. Blackwell Encyclopedia of Social Work дає визначення соціальної політики Дж. Стюарта (Велика Британія) як сфери державної діяльності, відповідальної за створення та надання соціального захисту, що включає соціальні послуги та виплати.

Т. Ганслі (Канада) визначив соціальну політику як функцію державної відповідальності за: Використання суспільних ресурсів. Регулювання приватної діяльності. Підтримку приватноіндивідуальної та колективної поведінки з метою максимізації соціальної вигоди та умов життя населення, яка включає в себе: заходи і програми, безпосередньо спрямовані на забезпечення соціальних винагород у формі прибутку або послуг, включно з освітою, здоров'ям, соціальним захистом та персональними соціальними службами (догляд за людиною, розвиток людини, реабілітація та профілактика); заходи, що регулюють приватну поведінку для потреб досягнення соціальних ідей, як-от: прав та обов'язків громадян, забезпечення прав людини та правосуддя, заходи щодо працевлаштування, заходи стосовно сім'ї включно з сімейним правом тощо; соціальні та інші місцеві заходи, як, приміром, заходи з метою перерозподілу податків, фінансові заходи для надання робочих місць [2].

Необхідність соціальної політики в суспільстві обумовлюється існуванням соціальної нерівності та обмеженим обсягом ресурсів, тому однією з найважливіших функцій соціальної політики є функція перерозподілу. Нерівність означає становище, коли не всі люди мають однакові, рівні права через стать, вік, фізичні вади, місце проживання тощо, отримуючи відповідно різні соціальні переваги або невигоди.

Відзначають такі характерні риси соціальної політики [3]: колективність (використовує ресурси колективу / відповідає на колективні потреби); зосередженість на соціальних відносинах (використовує / змінює їх); обумовленість незадоволенням в економічному становищі у зв'язку з обмеженістю ресурсів.

Хоча наведені трактування є, з першого погляду, різними, більшість усе ж таки мають спільні положення, пов'язані з низкою заходів уряду в соціальній сфері, спрямованих на регулювання взаємовідносин, розподіл ресурсів, підвищення добробуту і задоволення потреб як населення в цілому, так і окремих груп та індивідів.

Соціальна політика це: напрям дій щодо соціальних явищ з метою управління соціальними взаємовідносинами і розподілом соціальних ресурсів; система спеціальних програм або заходів для забезпечення добробуту, підвищення рівня і якості життя всього населення країни або його окремих груп; діяльність з розвитку соціальної

сфери, із задоволення і гармонізації соціальних потреб особистості та соціальних груп; певна орієнтація та система дій з оптимізації соціального розвитку суспільства, відносин між соціальними та іншими групами, створення тих чи інших умов для задоволення життєвих потреб їхніх представників; принципи і види соціальної діяльності, що спрямовують і регулюють відносини між індивідами, групами, общинами, соціальними інститутами; детермінують розподіл ресурсів і рівень добробуту членів соціуму; сфера державної діяльності, відповідальна за створення та надання соціального захисту, який включає соціальні послуги та виплати; функція державної відповідальності за: використання громадських ресурсів; регулювання приватної діяльності; підтримку приватно індивідуальної та колективної поведінки з метою максимізації соціальної вигоди та умов життя населення.

Слід підкреслити, що ефективність соціальних процесів безпосередньо залежить від того, наскільки повно соціальне управління вбудоване в систему керівництва економічним розвитком, оскільки це – діалектично пов'язані складові суспільного процесу. Крім того, як показує історичний досвід, реалізація захисної функції соціальної політики обмежується відсутністю чіткої стратегії її розвитку і помилковою тактикою відповідних інституцій. До стримуючих факторів впливу на формування соціальної політики слід віднести: недосконалість законодавчої і нормативно-правової бази соціального управління; відсутність національних соціальних стандартів (норм і нормативів); відсутність оцінки соціальних наслідків управлінських рішень; недосконалість соціальної політики в сфері трудових відносин; відсутність механізму відповідальності органів виконавчих структур за зниження рівня життя населення, нерозвиненість принципів патріотизму [3].

Для того щоб вплинути на ту чи іншу проблему або ситуацію, що виникає у членів суспільства, соціальною політикою використовуються певні засоби соціального захисту. Поняття соціального захисту може вживатися в широкому і вузькому сенсі. Під *соціальним захистом у вузькому сенсі* (social security) розуміють у першу чергу сукупність дій, спрямованих на надання допомоги під час життєвих криз. У цьому значенні також вживають термін соціальне забезпечення.

Соціальне забезпечення переважно визначають як систему допомоги, що має на меті підтримку рівня доходів; хоча в різних країнах значення терміна може дещо відрізнятись. Приміром, у США він відноситься до пенсій за віком, у Великій Британії – до всієї системи грошової допомоги, у материковій Європі (за термінологією Міжнародної організації праці) охоплює всю грошову допомогу та охорону здоров'я, в

деяких інших країнах означає здебільшого соціальне страхування. Так, у Великій Британії соціальне забезпечення – це система виплат, які здійснюються за умов соціального страхування, оцінки засобів для існування (тих, хто потребує фінансової допомоги внаслідок безробіття, низьких доходів, віку, непрацездатності або зобов'язання доглядати), а також в інших випадках, не пов'язаних із внесками в систему соціального страхування або оцінки засобів існування, які переважно стосуються інвалідності.

Соціальний захист у широкому сенсі (welfare system) – це певні види колективного забезпечення, що мають на меті підтримку добробуту людей [3] і включають у себе, окрім безпосередньо допомоги у складних життєвих ситуаціях, також запровадження превентивних механізмів, спрямованих на те, щоб запобігти виникненню таких ситуацій. Приміром, захист працюючих відбувається завдяки державному регулюванню мінімальної заробітної плати таким чином, щоб людина, яка працює, не опинялася за межею бідності. Для того щоб необачлива людина, яка не дбала про свою старість протягом трудоактивного життя, не лишилася без засобів до існування, необхідно впровадити такий механізм, який дав би змогу перерозподілу доходів особи протягом її життя. Важливо зрозуміти, що державний соціальний захист має бути побудований таким чином, щоб, окрім вирішення індивідуальних проблем кожної людини, забезпечувати також інтереси суспільства в цілому. Так, навряд чи можна очікувати від країни з низьким рівнем освіти її громадян високого рівня розвитку. Таким чином, соціальний захист у широкому сенсі включає в себе: соціальну допомогу; соціальне страхування; соціальні гарантії.

Питання територіальних особливостей організації соціального захисту населення в теорії управління пророблені недостатньо, а запозичувати практичний досвід інших держав Україна може хіба що частково, тому виникає необхідність нестандартного підходу до розробки концепції організаційно-економічного та соціально-мотиваційного забезпечення програм соціального захисту населення з застосуванням багатопрофільного соціологічного інформаційного моніторингу [4].

Узагальнення теоретичних поглядів показує, що соціальну політику доцільно розглядати як системне явище, що відбиває зміст суспільних відносин, рівень демократичного напрямку державного устрою на інтереси окремої людини і соціуму загалом та таку, що базується на спроможності держави гарантувати соціальний захист, а також несе двовекторне спрямування, що полягає у соціальному розвитку та захисті. При цьому захисна функція соціальної політики є засадничою особливо на трансформаційному етапі, а применшення її значення унеможливило і саму функцію розвитку як прерогативу соціально-

економічного зростання. Соціальна політика як поліфункціональне утворення характеризується відкритістю системи та поєднанням соціальних інтересів. У політологічному розумінні соціальна політика держави пов'язується також з реалізацією її національної ідеології, втіленням національної ідеї як системи ціннісних орієнтацій та пріоритетів закріплення і розвитку державності в Україні.

Формування соціальної політики передбачає врахування певних передумов, серед яких вирізняють: ціннісні, політичні, географічні (територіальні), культурні, економічні, соціально-демографічні.

Доведено, що ефективність соціальних процесів безпосередньо залежить від того, наскільки повно соціальне управління вбудоване в систему керівництва економічним розвитком, оскільки це – діалектично пов'язані складові суспільного процесу [5]. Крім того, як показує історичний досвід, реалізація захисної функції соціальної політики обмежується відсутністю чіткої стратегії її розвитку і помилковою тактикою відповідних інституцій.

Отже, стримуючими факторами впливу на формування соціальної політики в Україні є: недосконалість законодавчої і нормативно-правової бази соціального управління, національних соціальних стандартів (норм і нормативів); відсутність оцінки соціальних наслідків управлінських рішень; недосконалість соціальної політики в сфері трудових відносин; відсутність механізму відповідальності органів виконавчих структур за зниження рівня життя населення, нерозвиненість принципів патріотизму.

1. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти / Курс лекцій. – К.: КМ Академія, 2013. – 125 с.
2. Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / Пер. з англ. – К.: Основи, 1996. – 237 с.
3. Дікон Боб, Халс Мішель і Стабс Пол. Глобальна соціальна політика. Міжнародні організації й майбутнє соціального добробуту / Перекл. з англ. – К.: Основи, 1999. – 348 с.
4. Законодавство України про соціальне забезпечення. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2015. – 368 с.
5. Механізми регулювання соціальної сфери: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т економіки. Ред.кол.: Новіков В.М. (відп. ред.) та ін. – Київ, 2012. – 117 с.

Науковий керівник – канд. наук держ. упр, доц. Дементов В. О.